

Piotrowicz, Ewa

"Istoriczeskaja nauka w KNR", pod red.
R. V. Wjatkina, N. P. Swistunowej,
Moskwa 1971 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 18/4, 745-747

1973

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pacji². Bardziej lub mniej wyczerpujące szkice rysują nieugięte i bohaterskie sylwetki tych, którzy złożyli swe życie w ofierze Ojczyźnie, wydobywają na światło dzienne konspiracyjne akcje na terenie geodezyjnych instytucji, opisują życie oraz działalność społeczną geodetów w obozach jenieckich i obozach zagłady, ich udział w walkach na różnych frontach drugiej wojny światowej, zmagania w walkach partyzanckich i w powstaniu warszawskim. Niektóre z nich zdradzają niemały talent literacki ich autorów, angażując nie tylko myśl, ale i serce czytelnika. Lektura ta wprawdzie nie może mieć pretensji do spełniania roli kroniki zawodowej lat okupacji, nie ogranicza się jednak wyłącznie do roli stymulatora w odżywaniu wspomnień u świadków wojennych wydarzeń. Daje więcej — świadectwo prawdzie — pouczającą lekcję historii średniemu i młodemu pokoleniu geodetów. I ich zainteresowaniu jest specjalnie godna polecenia.

Dokumentalny charakter mają opracowania dotyczące procesu tworzenia się po II wojnie światowej Stowarzyszenia Geodetów Polskich (pierwotnie Związku Mierniczych RP) oraz jego wielostronnej i szerokiej działalności. Kolejne Zjazdy Delegatów SGP, współpraca Stowarzyszenia z władzami państwowymi oraz związkami zawodowymi, działalność wydawnicza, oświatowo-szkoleniowa i odczytowa, konferencje naukowo-techniczne, współpraca z Międzynarodową Federacją Geodetów, z Międzynarodowym Towarzystwem Fotogrametrycznym, ze środowiskiem geodezyjnym w krajach Demokracji Ludowej, to tematyka obejmująca przedział czasowy od 1945—1968 r. Na tle opracowań dotyczących okresu międzywojennego, te ostatnie opracowania rysują się znacznie bardziej zwartą, jednolitą i przejrzystą strukturą. Są nie tylko nasycone faktami, ale umiejętnie przedstawiają stopniowe przekształcanie się problemów i zadań Stowarzyszenia, uwarunkowanych społeczno-politycznymi i gospodarczymi przeobrażeniami kraju. Obrazują coraz silniejsze wrastanie organizacji w problematykę naukowo-techniczną i pomoc z jej strony we wdrażaniu do produkcji nowych metod i technologii. Mówią również o aktywności społeczno-politycznej Stowarzyszenia. Charakter dokumentu pogłębiają liczne w tej części tabele, wykazy i zestawienia, wśród nich wykaz członków Stowarzyszenia Geodetów Polskich w wojewódzkich oddziałach, według stanu na dzień 1 I 1968, zamykający całość opracowania.

W sumie jest to książka bardzo potrzebna, która powinna trafić do rąk wszystkich członków Stowarzyszenia, stanowiących ponad 80% geodetów — inżynierów i techników i zainteresować również nieliczne niezorganizowane grono naszego zawodu. Czyta się ją nie tylko z zainteresowaniem, ale i ze wzbierającą dumą profesjonalną i uczuciem satysfakcji z przynależności do Stowarzyszenia, które na swym trudnym szlaku historycznego rozwoju, odnotowało wiele pięknych postaw i doprowadziło do kreowania jednolitej i powszechnej społecznej reprezentacji zawodu.

Słowa podzięków należą się inicjatorom tej publikacji, a Komitetowi Redakcyjnemu, który z bogactwa różnorodnego materiału potrafił uformować książkę o logicznej i przejrzystej konstrukcji, wyraził głębokie uznanie.

Zofia Traczewska-Białkowska

Istoriczeskaja nauka w KNR. Red. R. V. Wjatkin, N. P. Swistunowa. Moskwa 1971 Izdatielstwa „Nauka” ss. 302, nłb. 1.
AN SSSR Institut Wostokowiedienija.

Książka poświęcona chińskiej historiografii jest zbiorem prac kilku autorów. Obejmują one lata 1949—1969, a więc okres zmian politycznych, zachodzących w Chinach po II wojnie światowej.

² Poprzedza je częściowy wykaz strat wojennych środowiska mierniczego w okresie 1939—1945, obejmujący blisko 390 nazwisk.

Zakończenie trwającej od 1946 r. wojny domowej, proklamowania ChRL, układy ze Związkiem Radzieckim, reforma rolna to wydarzenia polityczne, które otwierają powojenną historię Chin. „Rewolucja kulturalna” zamyka okres, któremu poświęcona jest książka.

Autorzy starają się pokazać wpływ polityki na naukę historii w Chinach, odtworzyć dyskusje, jakie toczyły się wśród chińskich historyków na poszczególne tematy, przedstawić główne nurty w historiografii, metody badań, system organizacyjny nauki.

W analizowaniu chińskiej nauki historycznej autorzy pracy sięgają głębiej, do okresu poprzedniego, który przygotował grunt dla rozwoju historii w latach powojennych.

Początek wieku XX przyniósł ze sobą w Chinach rozwój kapitalizmu, a jednocześnie szereg powstań antyfeudalnych, m.in. powstanie Bokserów. Zawija się szereg organizacji politycznych o charakterze liberalno-burżuazyjnym. Edykt o abdykacji dynastii Cing (1912), uchwalenie konstytucji, powstanie partii Kuo-mintang a następnie (1921) partii komunistycznej, wreszcie wojna domowa zakończona 22-letnią dyktaturą Czang Kaj-szeka świadczą wymownie o burzliwym życiu politycznym Chin, ścieraniu się poglądów i idei.

W tych warunkach powstają w Chinach nowe szkoły historyczne. Obok istniejącej od wieków tradycyjnej „konfucjuszowskiej” historiografii pojawia się tzw. kuomintangowska, związana ideologicznie z partią Sun Jat-sena, a potem Czang Kaj-szeka. Jest ona (jak pisze Wjatkin) związana ideologicznie z chińską reakcją i pozostaje pod silnym wpływem idealistycznych teorii z zachodu. Wydanie z 1920 r. pełnego tekstu *Manifestu Komunistycznego*, następnie powstanie Komunistycznej Partii Chin, przyczyniło się do rozwoju jeszcze jednego nurtu w historiografii, który za podstawę ideologiczną uznał marksizm.

Ogólnie biorąc, cały powojenny okres, jakiego dotyczy książka, podzielony jest na trzy etapy:

Pierwszy obejmuje lata 1950—1959. Głównym rysem charakterystycznym dla tego okresu była walka ze szkołami idealistycznymi, pozostającymi w jakiś sposób pod wpływem historiografii zachodniej. Chińska nauka historyczna położyła wówczas duży nacisk na badanie źródeł i ich publikację. Rozwijać się zaczęły nauki pomocnicze historio-archeologia, etnografia, historia gospodarcza. Zwalczanie idealistycznych nurtów w nauce było zjawiskiem w zasadzie pozytywnym. Przybrało jednak takie rozmiary, że wypaczony został jego sens. Kampanie przeciw historykom nie-marksistom, walka z wpływami z zachodu utworzyły przysłowiowy chiński mur w nauce historii. Docenianie osiągnięć zagranicznych uczonych uważano za przestępstwo. Z drugiej strony nadmierne przecenianie źródeł doprowadziło do zepchnięcia teorii na plan dalszy. W latach 1956—1958 prowadzona była kampania mająca na celu zaangażowanie historyków, dotąd niechętnych, do zajęcia się historią współczesną. Przekaz ten, jak pisze Wjatkin odegrał rolę pozytywną, o tyle, że dotąd historię współczesną większość chińskich uczonych uważało za półnaukę i politykę. Już jednak samo postawienie sprawy i uważanie uczonych, którzy *gros* swych prac poświęcili historii minionych wieków, za przestępców, stworzyło atmosferę polityczną niesprzyjającą prawdziwemu rozwojowi nauki.

W okresie drugim, który obejmuje lata 1959—1965 pogłębia się zaangażowanie nauki w politykę, w służbę państwu. Zmienia się tematyka prac. Pojawiać się zaczynają bardzo liczne publikacje dotyczące historii wsi, zakładów produkcyjnych, a nawet wspomnienia wojenne. Z drugiej strony postępuje proces odcięcia chińskiej nauki od wpływów z zewnątrz. Już w latach sześćdziesiątych zaprzestano

całkowicie przekładów z literatury historycznej obcej — i to zarówno zachodniej jak radzieckiej.

Zamierać zaczyna zwolna działalność naukowa. Liczne dotąd zjazdy, konferencje i sympozja przestają się odbywać. Dyskusje poświęcone są z reguły krytyce przeciwników i krytyce nauki radzieckiej. Historycy zajmujący się nadal historią powszechną wprowadzają koncepcję azjocentryzmu (np. Gu-czen). Ścisłe z nią związany jest pogląd, który zaczął dominować w historiografii chińskiej — o „klasyczości” wszystkich procesów historycznych w Chinach. Brak dostatecznego przygotowania teoretycznego zdecydował o licznych błędach metodologicznych, a w rezultacie błędnych interpretacjach i wulgaryzacji historii. I tak, badania prowadzone na Uniwersytecie w Nankinie doprowadziły historyków do wniosków sprzecznych z uznanymi w historii światowej. Wyprawy Dżyngis-chana określono jako wskaźnik postępu i kulturalnego rozwoju. Podboje dokonywane w Chinach przez Mandżurię oceniano jako zwykłe walki zmierzające do scalenia wielonarodowościowego państwa, itd.

Duży wpływ na historiografię miały idee Mao Tse-tunga. Liczne artykuły w prasie wielokrotnie podkreślały rolę i znaczenie Mao dla rozwoju nauki historii w Chinach.

Proces ten pogłębia się jeszcze w następnym okresie, który obejmuje lata 1966—1969, a więc okres „rewolucji kulturalnej”. O położeniu historii w latach tych, jak pokreślają radzieccy autorzy, trudno pisać ze względu na brak materiałów. Nie ulega jednak wątpliwości, że różnego rodzaju akcje polityczne dotknęły również naukowców-historyków i odbiły się na poziomie samej historiografii. Zniknęły artykuły naukowo-badawcze. Ich miejsce zajęły artykuły krytykujące poszczególnych uczonych i ich dorobek. Jeden z rozdziałów książki, napisany przez Dobrynina, poświęcony jest właśnie nagonkom na chińskich historyków w okresie rewolucji kulturalnej. Autor wymienia nazwiska uczonych przeciw którym skierowana była krytyka (m.in. Cho Waj-lu). Ogólnie biorąc zarzucano im, że w swych pracach w zamaskowanej formie krytykowali chińską rzeczywistość polityczną.

Książka zawiera też pewne dane dotyczące organizacji nauki historycznej w Chinach. Na czele stoi Akademia Nauk. Podległe jej są instytuty, m.in. Instytut Historii, który dzieli się na „grupy pracy” w zależności od okresu historii i tematyki. Należy też uwzględnić (jak pisze J. Marchisio w „Revue Historique”, Paris, Jan.-mar., 1963) działalność instytutów lokalnych, prowadzących badania we własnym zakresie, niezależnych od Akademii Nauk, podlegających jedynie administracji prowincjonalnej, oraz działalność dość licznych w latach sześćdziesiątych towarzystw naukowych. Ciekawe jest stwierdzenie autorów książki, że badania nad poszczególnymi problemami przeprowadzano w Chinach z reguły w kolektywach opracowujących dany temat. Rzadziej prowadzone były prace samodzielne.

Dużo miejsca w książce zajmują artykuły poświęcone szczegółowym tematowi, jak np.: Zarys dyskusji o formach własności ziemskiej w feudalnych Chinach, Dyskusja o wojnach chłopskich w Chinach w okresie feudalizmu, Historiografia chińska o problemach ruchów reformatorskich w Chinach XI w., itd. Ukazują one dyskusje prowadzone wśród chińskich historyków, ich zdania, interpretacje i zainteresować mogą specjalistów w tych dziedzinach historii.

Fragmenty prac historyków chińskich i bogate przypisy bibliograficzne stanowią cenne uzupełnienie i wskazówkę dla tych czytelników, którzy chcieliby pogłębić znajomość tematu.